

Recensie: Utoya 22 juli een beklijvende ervaring die nog lang nazindert

concert
news.be

foto © September Film

Recensie:

Utoya 22 juli is een beklijvende film die aan je blijft kleven. Erik Poppe koos in zijn regie om de aanslag op een politiek zomerkamp door een zwaarbewapende rechtsextremist met één camera te laten filmen en alles vast te leggen via 1 take. Martin Otterbeck werd op de European Film Awards dan ook terecht bekroond als Beste Europese Director of Photography. De personages in de film zijn fictief, maar wel gebaseerd op waargebeurde feiten en beschrijvingen van de gebeurtenissen op die zomerdag in 2011. 72 minuten duurde de aanslag. In deze prent zitten we voor en tijdens de aanslag dicht op de huid van het 18-jarige hoofdpersonage Kaja (indrukwekkend neergezet door Andrea Berntzen die een rijk scala aan emoties mag tonen en daarvoor terecht bekroond werd op de Noorse Amanda Awards als Beste Actrice) en volgen we haar in haar zoektocht naar haar zus Emilie (rol van Elli Rhiannon Müller Osbourne).

Openen doet de prent met beelden van camera's waarbij de bomaanslag in de regeringswijk in Oslo te zien is. Daarna gaat Poppe meteen over naar het eiland Utoya waar het nieuws stilaan bekend geraakt terwijl anderen hun roes liggen uit te slapen. Een meisje is angstig omdat haar moeder in dat regeringsgebouw werkt. Iedereen probeert contact te maken met het thuisfront om ouders te zeggen dat ze het goed stellen en nergens zo veilig kunnen zijn als op het eiland. Maar het is niet zo eenvoudig omdat het gsm-bereik daar niet je dat is. Dat veiligheidsgevoel blijkt uiteindelijk een utopie wanneer de dader van de bomaanslag zwaarbewapend erop los schiet op het eiland. De balans na meer dan een uur, waarbij hij kennelijk ongestoord zijn gang kon blijven gaan: 69 doden, minstens 110 gewonden waarvan 55 zwaargewond en honderden getraumatiseerde jongeren.

Poppe legt in Utoya 22 juli knap vast hoe de verwarring in het begin compleet is bij de jongeren op kamp. Is het een spel? Is er een schietoefening aan de gang? Hoe komt het dat ze dat niet weten? Tot er slachtoffers vallen, er gerend wordt om eigen leven, en de eerste getuigenissen binnenkomen. Angstig en nog uit hijgend, verzamelen heel wat jongeren in een gebouw. Ze denken dat ze daar veilig zijn tot al snel blijkt dat de extremist hen nadert. Kaja en haar vrienden zien er dan ook niets anders op dan te rennen voor hun eigen leven in het bos. Samen met een groepje verschuilt Kaja zich achter een boom. Daar proberen ze de gebeurtenissen die zich op dat moment afspeelden te kaderen, en contact te maken met de buitenwereld. Uiteindelijk lukt het na enkele pogingen om 112 te bellen al klinken de jongeren erg verward en is het maar de vraag of de boodschap goed doorgekomen is aan de andere kant van de lijn. Het zal dan ook erg lang duren eer er hulp naar het eiland komt.

Kaja besluit om de groep te verlaten en alleen naar de tenten te trekken op zoek naar haar zus Emilie. Aan een van de tenten ziet ze een jongetje in een knalgele regenjas. Die wacht er op zijn broer zoals afgesproken. Kaja raadt hem aan om toch in het bos te vluchten, weg te lopen én vooral zijn jas "die té opvallend is" uit te trekken. Aangekomen in de tent, merkt ze dat Emilie er niet meer is en dat haar zus haar smartphone heeft achtergelaten. De tentscène met Kaja is spannend in zijn eenvoud. Je hoort buiten de tent voeten stappen op kiezels maar je weet niet wie het is, vriend of vijand. Dat gebeurt allemaal terwijl er op enkele pauzes na 72 minuten lang gewerschoten langs alle kanten te horen zijn, je niet precies weet waar die

vandaan komen en de camera mee, samen met Kaja dekking zoekt voor de dader. Net als het hoofdpersonage word je dus in zekere zin gedesorienteerd en geraak je als kijker moeiteloos in de horror die zich op het eiland afspeelde, zit je erg dicht op de huid van de jongeren, vooral Kaja dan en beleef je als het ware hun nachtmerrie mee.

Voor verscheurende keuzes komt het hoofdpersonage dan ook te staan, zoals wanneer ze een gewond meisje (Solveig Kolås, en Birkeland) ziet liggen dat haar hulp vraagt en niet wil dat ze weggaat omdat ze niet alleen gelaten wil. Dan komt Kaja voor een dilemma te staan: kiezen voor zichzelf of een ander helpen waarbij ze haar eigen leven riskeert. Het meisje heeft een gigantische wonde aan haar schouder die Kaja afbindt met haar trui. Ze laat haar vertellen wat er gebeurd is "ze werd twee keer beschoten" maar het meisje gaat er beetje bij beetje op achteruit. De rust die Kaja aanvankelijk bracht, slaat om in angst op een moment dat de dader opnieuw gevaarlijk dicht in de buurt komt, tot het meisje uiteindelijk begint te ijlen en nog maar een paar woorden zacht kan zeggen. Kaja blijft tegen haar praten, houdt haar wakker zodat ze even bijkomt, maar kan het onvermijdelijke niet tegenhouden. Het meisje sterft. Het moet gezegd: dit is met stip een van de indrukwekkendste scènes die Solveig Kolås, en Birkeland en Andrea Berntzen neerzetten in Utoya 22 juli. De Noorse Amanda Awards zag dat ook, en beloonde naast Berntzen ook Solveig Kolås, en Birkeland met een prijs. Zij won die voor Beste Vrouwelijke Bijrol.

Kaja zal afdalen aan de rotsen om zo daar te schuilen dicht bij het water. Dat doet ze met Magnus (Aleksander Holmen) waarbij die laatste ook wat humor bovenhaalt, wat voor de een gepast is om wat adem te kunnen happen, maar voor de ander als totaal ongepast ervaren wordt gezien de situatie. Het is dan dat de twee ook even filosoferen. 'Wat is het eerste dat je gaat doen als je terug thuis bent? Welke 10 dingen zou je nog doen voor je dood gaat?' klinkt het onder andere waarbij we te weten komen dat Kaja premier wil worden. Even kent de prent ook rust, troost en een sprankeltje hoop wanneer Andrea Berntzen 'True Colours' a capella zingt. Het ideale nummer op het juiste moment, kiest Poppe hier wat de eindboodschap extra sterk maakt.

Tot het einde blijft Kaja met dat dilemma: vluchten of verstoppen zitten. De gruwel die zich afspeelt op het eiland heeft zo'n psychologische impact op haar dat ze uiteindelijk als een kip zonder kop terug het water in rent, op zoek blijft gaan naar Emilie maar zo onvoorzichtig te werk gaat dat ze haar leven ermee riskeert.

Utoya 22 juli komt stevig binnen en laat je niet onberoerd als toeschouwer omdat de camera niet gewoon registreert, je wordt getuige, je vlucht en schuilt mee met Kaja. Dat maakt naar deze prent kijken die op het einde terecht meldt dat rechts extremisme aan een opmars bezig is in Europa, wat niet zonder risico's is voor de maatschappij, een beklijvende ervaring die nog lang nazindert.

< Bert Hertogs >

Utoya 22 juli is nu beschikbaar op DVD en video on demand.